

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA
TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

BELÇİKA NEFRET SUÇLARI İLE MÜCADELE REHBERİ

NEÇAM

Nefret Suçları ve
Ayrımcılıkla Mücadele

İçindekiler

NEFRET SUÇU NEDİR?	4
NEFRET SUÇLARININ SONUÇLARI NELERDİR?	14
NEFRET SUÇLARINA UYGULANAN CEZAİ YAPTIRIMLAR NELERDİR?	18
NEFRET SUÇLARI VE İLETİŞİM SUÇLARININ İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLİŞKİSİ NEDİR?	24
NEFRET SUÇLARININ ŞİKÂyet EDİLMESİNE İLİŞKİN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR NELERDİR?	30
BAŞVURULABİLECEK MERCİLER NELERDİR?	34

NEFRET SUÇU NEDİR?

Nefret suçları, diğer suçlardan farklı olarak, belli bir gruba ait olan ya da olduğu düşünülen kurbanın bu gruba duyulan önyargı, nefret ve ayrımcı duygular nedeniyle hedef olarak seçildiği suç eylemleridir.

Nefret suçu kendi başına belirli bir suça karşılık gelmez. Yaralama, tehdit, malvarlığına zarar verme, saldırı, cinayet veya başka herhangi bir suç eyleminin niteliğini ifade eden bir kavramdır.

Başka bir deyişle Belçika hukukunda,

“nefret suçu”

veya “ayrımcılığa dayalı suç” terimi, ceza hukuku kapsamındaki tanımlı, belirli bir suçu ifade etmez. Nefret suçunu tanımlayan özel bir madde bulunmamaktadır. Bununla birlikte nefret suçu, kanunun öngörmüş olduğu cezalarda cezayı artırıcı bir neden olarak kabul edilmiştir. Bu husus, 10 Mayıs 2007 tarihli Kanunun 33-42. maddeleri ile yasal bir zemine kavuşmuştur.

01

Nefret Suçunun Unsurları

Nefret suçlarının her zaman iki unsuru vardır. Bir nefret suçundan bahsedebilmemiz için;

- ceza gerektiren bir suçun varlığı ve
- bu suçun ayrımcı bir saik ile işlenmiş olması

gereklidir.

Nefret suçunun ilk unsuru, ceza hukuku kapsamında suç oluşturan bir eylemdir. Bu suç fiili “temel suç” olarak adlandırılabilir. Bir nefret suçunun oluşabilmesi için yapılan eylemin öncelikle ceza hukukuna göre suç olarak tanımlanmış olması gerekmektedir. Dolayısıyla, suç olarak tanımlanmış bir eylem, yani temel suç olmadan nefret suçundan bahsedilemez.

Yasal hükümlerde ülkeden ülkeye küçük farklılıklar olduğu için, hangi davranışın suç olarak nitelendirileceğinin tanımında bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Bununla birlikte, çoğu ülke hukuk sistemleri aynı şiddet eylemleri kategorilerinin suç olduğu konusunda hemfikirdir.

İkinci unsur, suç eyleminin düşünce planında yer alan ve “ayrımcı saik” olarak ifade edebileceğimiz bir güdünün varlığıdır. Nefret suçlarını adi suçlardan ayıran husus, bu ayrımcı saiktir. Buna göre, nefret suçlarında suçu işleyen, mağduru sahip olduğu ırk, din, dil gibi belirli özellikleri sebebiyle kasıtlı olarak seçmektedir.

Nefret suçlarında hedef, bir kişi veya kişi topluluğu olabileceği gibi bir şahsa veya belirli ortak özelliğe sahip bir grup insana ait malvarlığı da olabilir.

Ayrımcı saiki (nefret duygusunu) harekete geçirerek mağduru hedef haline getiren özellikleri; ırk, dil, din, etnik köken, milliyet ve 2007 tarihli “Bazı Ayrımcılık Formlarıyla Mücadele Kanunu”nun 33. ve devamındaki maddelerinde belirtilen diğer özellikler olabilir.

Ayrımcı Saik

Kelimenin lafzî kullanımı dikkate alındığında, “nefret suçu” veya “nefret saiki” ifadeleri kafa karıştırıcı olabilir. Nefret duygularıyla işlenen bütün suçlar, nefret suçu kategorisine girmez. Bir kişinin kişisel nefret duygusuna sahip olmasıyla birlikte, ayrımcı bir saikle hareket etmeden işlemiş olduğu suç, nefret suçu olarak kabul edilmez. Genellikle nefret dolu duyguların eşlik ettiği cinayetler, sadece mağdurun yasayla korunan özellikteki bir gruba (etnik, dini vb.) aidiyeti nedeniyle seçilmiş olması durumunda nefret suçu olarak kabul edilebilir.

Örnek olarak verilebilecek somut olayda; çoğunlukla Roman toplumuna ait çocukların gittiği bir okuldaki yangınla ilgili yapılan yasal takibat sürecinde polis, okulun duvarlarında “Romanlar dışarı” yazan duvar yazılarının bulunduğunu fark etmiştir. Suçlular yakalandıktan sonra polis sorgulamasında vermiş oldukları ifadelerinde, mahallelerini yabancılardan “temizleme” arzusuyla harekete geçtiklerini söylemişlerdir.

Normal şartlarda basit bir kundaklama eylemi olarak gözüken olayda işlenen eylemi nefret suçuna dönüştüren unsur, özel olarak belirli bir grubun etnik köken özelliklerinden, yani Roman olmalarından dolayı hedef olarak seçilmesidir.

Yukarıdaki açıklamalardan hareket edersek; somut örnekte nefret suçunun ilk unsuru olan ve kanuni düzenlemelerce suç olarak tanımlanmış temel suç kundaklama eylemidir. Nefret suçunun ikinci unsuru olan ayrımcı saik ise ırk veya etnik köken özelliklerinden dolayı Roman çocukların hedef olarak seçilmesidir. Dolayısıyla örnek olayımızda iki unsuru da taşıyan bir nefret suçu yer almaktadır.

Nefret Suçunun Kendine Has Özellikleri

Nefret suçları, grup özellikleri nedeniyle, mağdur ve mağdurun ait olduğu topluluk üzerinde baskı oluşturmak amacıyla işlenmektedir. Bu tür suçlarla mağdurun ait olduğu gruba toplum tarafından istenmedikleri mesajı verilmektedir. Dolayısıyla işlenen suçta mağdurların sosyal hayata tam olarak katılma haklarından mahrum edilmesi amaçlanmaktadır.

Mağdurların toplumda istenmediklerinin ifadesi olan bu ret mesajı, aynı zamanda mağdurun bir parçası olduğu tüm topluluğu kapsadığından, aynı topluluğa ait her bir kişinin hedef alınabileceğini de ima eder. Sonuç olarak, bu etkileri nedeniyle nefret suçları toplumsal dokuyu değiştirme ve topluluklar içinde çatlaklar yaratma gücüne sahiptir.

Nefret Suçunun Mağdurları

Nefret suçunda hedef, kişi veya malvarlığı olabilir. Bu nedenle nefret suçunu düzenleyen yasalar yalnızca kişilere karşı işlenen fiilleri değil, aynı zamanda belirli bir özelliği paylaşan kişilerle ilişkili malvarlıklarına karşı işlenen eylemleri de kapsamına almalıdır.

Hedef olabilecek malvarlıklarına örnek olarak ibadethaneler, dernekler ve bir gruba ait olan kurum ve kuruluşlar verilebilir.

Yasalar tüm insanları eşit şekilde koruyan soyut metinlerdir. Nefret suçunu düzenleme konusu yapan yasaların, korunması gereken kişi ve grupları belirtmesi gerektiği düşünülse de yasalarda kişi ve gruplar özel olarak tanımlanmaz. Aksine yasalar, genel bir özellik ile tanımlanan tüm bireyleri korur.

Örneğin, din yasal olarak geniş çapta korunan bir kategoridir. Ancak, nefret suçu düzenlemeleri farklı dinleri özel olarak ayırmaz. Yasalar, “ırk” saikine dayalı ayrımcı eylemleri yasaklar, ancak korunacak belirli ırk veya etnik grupları özel olarak seçerek belirtmez. Çoğunluk topluluklarına karşı işlenen suçlar da azınlıklara karşı işlenenler gibi yargılanır. Bu nedenle kanunun öngördüğü koruma sistemi simetrik, hiçbir grup özel olarak korunmaz. Herkes kanun önünde eşittir. Ancak, bazı topluluklar bu tür suç eylemlerinden daha çok etkilenmektedir.

Nefret Suçlarından En Çok Etkilenen Kategorik Özellikler

Nefret suçunun motivasyonunu veren en yaygın özellikler; ırk, ulusal ve etnik köken ile dindir. Bu özellikler ilk nefret suçu düzenlemeleri hazırlanırken belirlenmiş temel kategorilerdir.

Öte yandan, bazı dini topluluklar da “ırk” olarak nitelendirilebilmektedir. Suçlu, mağdurun ırkı ve dini arasında ayırım yapmayabilir ve yasayla korunan birden fazla özelliği nedeniyle bir bireyi hedef olarak seçebilir.

İrk, renk, etnik veya ulusal köken gibi kişisel özellikler, evrensel olarak, nefret suçu düzenlemelerine yer veren yasalarca korunsun da bu terimlerin kendileri evrensel olarak kabul edilmez. Yaygın olarak kullanılan tanımların çoğu kafa karıştırıcı ve bazen de gereksiz olabilir. Ayrıca bu terimlerin içeriklerinin yargı sistemleri arasında farklılık gösterdiği söylenebilir.

İrk

İrk kavramı, nefret suçu düzenlemelerinde yaygın olarak kullanılmasına rağmen, bilimsel temele dayanmayan, toplumsal bir kavramdır. Bu kavram 1950 yılında, önde gelen biyolog, antropolog ve diğer bilim adamlarına danışıldıktan sonra kabul edilen UNESCO İrk Bildirgesi’nde kullanılmıştır.

Ancak, Uluslararası Antropolojik ve Etnolojik Bilimler Birliği, ırkla ilgili bildirgesinde, UNESCO Bildirgesinin güncellenmesini önermiş ve genetik olarak homojen popülasyonlar anlamında saf ırk kavramının ne insan türü için mevcut olduğunu ve ne de insan ailesinin tarihinde varlığının kanıtı bulunduğunu açıklamıştır.

“İrk” terimi, mahkemeler için günümüzde hala yorumlama sorunlarına neden olabilmektedir. Tüm bu nedenlerle “ırk” yerine, genel olarak “soy”, “ulusal köken” veya “etnisite” gibi alternatif terimlerin kullanılması tavsiye edilmektedir.

Birçok uluslararası kuruluş ve bazı devletler artık “ırk” kelimesini kullanmaktan kaçınsa da ırkçı ideolojilerle ilişkili olumsuz durumları nitelemekte “ırkçılık” ve “ırk ayrımcılığı” gibi terimler kullanılmaya devam edilmektedir.

“Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi”nde kullanılan “ırk” ibaresi ise ırk, renk, soy, ulusal veya etnik köken faktörlerini kapsamaktadır.

Sözleşmenin 1. maddesinde bu husus şu şekilde ifade edilmiştir: “Bu Sözleşmede, “ırk ayrımcılığı” terimi, siyasî, ekonomik, sosyal, kültürel veya toplumsal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, uygulanmasını, bu hak ve özgürlüklerden yararlanılmasını ortadan kaldırmak veya zayıflatmak amacına ya da etkisine yönelik, ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayırım, dışlama, kısıtlama ya da tercih anlamındadır”.

İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI), ırkların varlığı düşüncesine dayanan teorileri reddetmekle birlikte yine olumsuz bir durumu nitелеmek üzere “ırkçılık” teriminin daha kapsamlı bir tanımını benimsemiştir. ECRI; “ırk, renk, dil, din, milliyet veya etnik köken”i terimin muhtevasına dâhil etmektedir.

Ulusal ve Etnik Köken

“Ulusal köken” veya “etnik köken”, terimleri yerel kullanıma bağlı olarak değişen kavramlardır. Etnik grup; “gerçek ya da varsayılan şekilde, ortak ataları, ortak geçmişi paylaşan, toplumun içindeki bir alt grup” olarak tanımlanır.

“Ulusal köken” terimi bazen “vatandaşlık” anlamında kullanılabilir. Ancak aynı zamanda kişinin vatandaşı olduğu bir devletin ulusal grubuyla olan kültürel bağlantısını da ifade edebilir. Ülkelerdeki bu farklı kullanımları da dikkate alan Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi, bu tür tanımların ulusal bağlama göre belirlenmesini tavsiye etmektedir.

Uyruk

Milliyet tabiri, ulusal veya etnik köken olmayıp farklı bir anlama sahiptir. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi’nin 2 (a) maddesi, “vatandaşlığın” bir kişi ile devlet arasındaki yasal bağa atıfta bulunduğunu ve kişinin etnik kökenini belirtmediğini ifade etmektedir.

Uyruk tabiri, genellikle vatandaşlık veya devlet tarafından verilen bir yasal statüyü ifade eder. “Milliyet” terimi genellikle “etnik köken” ile karıştırılsa da birincisi devlet ile birey arasındaki mevcut yasal ilişkiyi ifade ederken, ikincisi bireyin etnik veya kültürel kökenine atıfta bulunur.

Din

Dinin korunması gereken bir karakteristik özellik olarak yer aldığı çoğu nefret suçu düzenlemesinde, ilk bakışta bu terimin belli bir dine mensup olan kişileri koruduğu düşünülse de hiçbir dine inanmayan kişiler de bu terim altında koruma kapsamına dâhil edilmektedir.

Nitekim bazı nefret suçu düzenlemeleri, din teriminin aynı zamanda dini inancın yokluğunu da kapsadığını, dolayısıyla ateistleri ve inanmayanları da koruduğunu belirtmektedir. Örneğin Belçika’da “din” terimi, bir tanrının varlığına veya yokluğuna ilişkin dini veya felsefi inancı ifade eder.

NEFRET SUÇLARININ SONUÇLARI NELERDİR?

Nefret suçlarının meydana getirmiş olduğu en büyük etki, toplumun bir parçası olma hakları konusunda mağdurlara olumsuz bir mesaj vermesidir. Bu mesaj, nefret suçlarını diğer suçlardan ayırmakta ve dolayısıyla farklı bir yasal yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

02

İnsan Hakları ve Eşitlik İlkesi Alanındaki Etkileri

Nefret suçları, bir toplumun üyeleri arasındaki eşitlik ilkesinin ihhalidir.

Eşitlik ilkesi, herkesin insanlık onuruna saygı duyulmasını sağlayan ve potansiyellerini gerçekleştirmelerine imkân veren temel bir değerdir. Eşitlik ilkesinin ne derece önemli olduğu, tüm insan hakları belgelerinde temel olarak alınmasıyla kendini ortaya koymaktadır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ilk cümlesi;

“İnsanlık ailesinin bütün üyelerinin doğal yapısındaki onuru ile eşit ve devredilemez haklarını tanımanın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu”

ifade etmektedir.

Bildirgenin en başında yer alan bu ifadeler, uluslararası insan hakları belgelerinin çoğunda ve dünyadaki hemen hemen tüm ulusal anayasa metinlerinde benzer şekilde yer almaktadır.

İşte nefret suçları bu çok temel ilke ve değerleri ihlal ettiğinden dolayı somut ve/veya soyut olarak kişi, grup ve toplum üzerinde birçok olumsuz etki meydana getirmektedir.

Mağdurlar Üzerindeki Etkileri

Bir kişinin ırkı, milliyeti, dini, cinsiyeti gibi doğrudan kimliğini hedef alan nefret suçları diğer suçlara oranla mağdurlara daha fazla zarar vermektedir. Mağduru hedef haline getiren kişisel özelliklerin değiştirilmesinin mümkün olmadığı da dikkate alındığında, nefret suçunun mağduru yüksek bir savunmasızlık ve karamsarlık duygusu ve bunun neticesinde daha fazla psikolojik travma yaşayabilmektedir.

Anadolu Ajansı

Topluluklar Üzerindeki Etkisi

Nefret suçlarının hedef almış olduğu mağdurun özelliklerini taşıyan topluluk da saldırı tehdidi altında olduğunu düşünerek korku ve endişe yaşayabilmektedir. Hedef alınan grubun diğer üyeleri kendilerini yaklaşan bir saldırı tehdidi altında görebilir ve hatta bizzat kendileri kurbanmış gibi hissedebilirler. Bu etkiler, söz konusu topluluğun geçmişte de benzer saldırılara maruz kalmış olması durumunda daha da artar.

Belirli gruplara yönelik ayrımcılığa ilişkin toplumsal memnuniyet, nefret suçlarındaki artışta önemli bir faktördür. Nefret suçları nüfusun çoğunluğunun bir temsilcisine karşı işlenebilse de orantısız olarak bu suçtan en fazla mağdur olanlar en marjinal topluluklardır. Bu nedenle nefret suçlarını ağır şekilde cezalandıran yasaların kabul edilmesi ve uygulanması bu gruplar için büyük bir sembolik öneme sahiptir.

Güvenlik Sorunları

Nefret suçları, potansiyel olarak kamu düzeni ve güvenliği açısından ciddi sorunları beraberinde getirir. Sıradan suçlardan farklı olarak, tüm toplulukları derinden etkiler.

Bu tür suçlar; sosyal gerilim ve sivil huzursuzluk yaratma veya mevcut olanları artırma konusunda ciddi neticeler doğurur. Mağdurun ait olduğu gruba toplumun geri kalanından ayırma etkisine sahiptir. Toplumda yer alan farklı gruplar arasında zaten var olan gerilimleri daha da kötüleştirebilir ve sosyal veya etnik gruplar arası huzursuzlukta rol oynayabilir. Toplumda yer alan gruplar arası çatışmaların tırmanması durumunda genellikle nefret suçlarında da bir artış gözlemlenir. Etnik, ulusal veya dini gruplar arasındaki ilişkiler zaten gergin olduğunda, nefret suçları toplumda bir patlama etkisi yaratabilmektedir.

NEFRET SUÇLARINA UYGULANAN CEZAI YAPTIRIMLAR NELERDİR?

Nefret suçlarının cezalandırılmasına yönelik hükümlerde, genellikle nefret suçu, ilgili temel suç fiilinin alacağı cezaların artırılması şeklinde düzenlenir.

03

Bir başka deyişle, nefret suçunun temel unsuru olan “ayırıcı saik” temel suç için öngörölmüş olan cezanın artırılması sonucunu doğurur.

Nefret suçı davalarında öngörölen cezaların ağırlaştırılması için öncelikle failin suçluluğu tespit edilmeli, ardından faildeki ayırıcı saikin varlığı ortaya konmalıdır.

Mahkemenin, suçun işlenmesine neden olan düşüncenin temelinde, mağdurun yasa kapsamında korunan kişisel özelliklerinden birinin yer aldığını delillerle tespit etmesi durumunda, nefret suçları için öngörölen ağırlaştırıcı cezalar tatbik edilebilir.

Bu nedenle mağdurların, polise şikayette bulunurken işlenen suçun nefret suçı olduğunu ve bu durumu ortaya koyabilecek her detayı kayıt altına aldirmaları çok önemlidir.

Cezayı Artırıcı Özel Hükümler

Ülke hukuk sistemleri, belirli suçlar için geçerli olmak üzere, cezaların artırılmasına ilişkin özel hükümler belirleyebilir. Bu bağlamda Belçika hukuku, belirli suç kategorileri için öngörölmüş cezaların ağırlaştırılmasında farklı türdeki kişisel özelliklere dayalı ayırıcı saikleri bir kriter olarak kabul etmektedir.

Dolayısıyla Belçika hukukunda nefret suçları için cezayı artırıcı özel hükümler öngörölmüştür.

Bu doğrultuda, 10 Mayıs 2007 tarihli Kanunun 33 ila 42. maddelerine göre;

“bir kişinin iddia edilen ırkı, ten rengi, soyu, ulusal veya etnik kökeni, milliyeti, cinsiyeti, cinsel yönelimi, medeni durumu, doğumu, yaşı, serveti, dini veya felsefi inancı, mevcut veya gelecekteki sağlık durumu, engelliliği, dili, siyasi kanaati, fiziksel veya genetik özelliği veya sosyal kökeni”ne dayalı ayırıcı bir saik nedeniyle kanunda belirtilen suç türlerinin işlenmesi durumunda öngörölen ceza, iki katına kadar çıkarılabilir.

Bu bağlamda kanunun öngörmüş olduğu suç türlerine örnek olarak;

ahlaksız saldırı, tecavüz, kasıtlı niteliksiz cinayet, kasıtlı fiziksel zarar, bireysel özgürlük ve konut dokunulmazlığına yönelik saldırılar, taciz, insanların onuruna veya saygınlığına yönelik saldırılar (örneğin hakaret), kundaklama, gıda maddelerine, ticari mallara veya diğer taşınır mallara zarar verme veya imha etme vs.

verilebilir.

Birden Fazla Ayrımcı Saikin Varlığı Durumunda Cezaların Ağırlaştırılması

Hukukta genel kural olarak, bir suça ilişkin yasal işlem başlatılıp başlatılmamasına dair verilecek karar, ikna edici delillerin varlığına bağlıdır.

Anadolu Ajansı

Benzer şekilde, nefret suçu iddiası üzerine başlatılacak yasal işlem, ayrımcı saikin varlığına dair yeterli kanıtların toplanmasıyla ilgilidir. Nihai karar, suçun niteliği, adli soruşturmanın kalitesi ve ayrıca kanıtların toplanmasına ilişkin anayasal veya yasal hükümler çerçevesinde verilir.

Nefret suçları söz konusu olduğunda, suçluların suçun işlenmesi sırasında veya sonrasında düşüncelerini ortaya çıkaran açıklamalar yapmaları yaygın bir durumdur. Bazı durumlarda, suçlu bir değil, birkaç nedenden dolayı suç işlemiş olabilir. Bu durum, “çoklu saik” olarak anılmaktadır. Genellikle nefret suçlarında saldırgan, kurbanını seçerken belirli bir topluluğa karşı duyduğu nefret duygusu tarafından yönlendirilir. Ancak bazen bu suçların nedeni çok daha karmaşık olabilir. Araştırmalar, nefret suçu olarak sınıflandırılan suçların genellikle birden fazla saikin (örneğin Müslüman kadınlara saldırılarda hem dini hem cinsiyetçi saik bulunması gibi) olduğunu göstermiştir.

Bu tür durumlar için de Belçika Ceza Kanunu’nun 377. maddesi, suçun saiklerinden birinin, korunan bir özelliğe sahip bir kişiye karşı nefret, aşağılama veya düşmanlık olduğunun tespiti halinde cezalarda artırım öngörmektedir.

Uluslararası ve Bölgesel Çerçeve

Uluslararası kuruluşlar da nefret suçlarını öncelikli konular arasında görmektedir. Birçok insan hakları sözleşmesi, ayrımcılığa ilişkin genel ifadeler içermektedir. **Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme ve Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme**, devletlerin ırk ayrımcılığı (etnik köken veya ulusal kökene dayalı ayrımcılık) yapmaması ve herkese kanun önünde eşit koruma sağlaması gerekliliğini ifade eder.

Buna ek olarak, devletlerin din veya inanca dayalı her türlü ayrımcılığı önlemek ve ortadan kaldırmak için etkili önlemler almaları amacıyla ilan edilen **Birleşmiş Milletler Din veya İnanca Dayalı Her Türlü Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılığın Kaldırılması Bildirgesi**'nin 4. maddesinde; "Tüm Devletler, gerekli olduğu her durumda böyle bir ayrımcılığı yasaklamak için yasalar çıkarmak ya da kaldırmak üzere her türlü çabada bulunur ve bu konuda din ya da başka inançlara dayalı hoşgörüsüzlükle savaşmak üzere tüm uygun önlemleri alır." hükmüyle devletlerin bu konuyla ilgili aktif mücadele etmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Bazı uluslararası metinler, devletlerden açıkça belirli eylemleri suç saymasını ister. **Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme**'nin 4. maddesi, öncelikle devletleri "ivedi olumlu tedbirler almaya" davet etmekte ve maddenin devamında suç olarak kabul edilmesi gereken eylemleri ayrıca ifade etmektedir. Bu düzenlemeye göre devletler; "İrk üstünlüğüne ya da nefrete dayalı tüm fikirlerin yayılmasını, ırk ayrımcılığını teşviki, herhangi bir ırka ya da başka bir renk ya da etnik kökene mensup bir gruba yönelik şiddet eylemlerini ya da bu tür eylemleri teşviki ve ayrıca ırkçı eylemleri finanse etmek dâhil, bu eylemlere her türlü yardım sağlamayı yasayla cezalandırılacak suç olarak ilan edeceklerdir."

Bu Sözleşmenin Denetleme Komitesi, devletleri, ayrımcı saikli suçların özel doğasını tanımlamaya ve ayrımcı saikin değerlendirmeye alınmasını mümkün kılan mevzuat çıkarmaya davet etmiştir. Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI) ise Genel Politika Tavsiyelerinde yine bu eylemlerin suç sayılması için çağrıda bulunmuştur.

Birleşmiş Milletler nezdinde yaşanan bu gelişmelere paralel olarak Avrupa Birliği Konseyi de 28 Kasım 2008 tarihinde “İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele ile Soykırımın ve İnsanlığa Karşı Suçların İnkârının Cezalandırılmasına İlişkin Çerçeve Kararı”nı kabul etmiştir. Bu doğrultuda tüm üye ülkelerde tek tip yaptırımlar öngören ortak bir ceza yaklaşımı belirlemek için çalışılmakta olup ülke mevzuatlarının bu karara uygun hale getirilmesi talep edilmektedir.

Bu metinlerin çoğu yalnızca ırkçı eylemleri kınamakla kalmayıp aynı zamanda belirli ifadeleri yasaklayan mevzuatların kabul edilmesini de öngörmektedir. Ancak, bu son nokta tartışmalı olup devletler bu konuda bir fikir birliğine varamamıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), yakın tarihli birkaç kararında, **Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme** hükümleri çerçevesinde, devletlerin bir suçun olası ırksal saikini araştırmak zorunda olduklarını beyan etmiştir. Mahkemeye göre yetkililer, şiddet olaylarını araştırırken, herhangi bir ırkçı motivasyonun olası varlığını tespit etmek ve olaylarda etnik nefret veya önyargının bir rol oynayıp oynamadığını belirlemek için tüm makul adımları atmalıdır.

Bu yükümlülüğe uyulmaması veya ayrımcı saikli davaların diğer ırkçı çağrışımlar içermeyen davalarla aynı temelde ele alınması, temel hakların ihlaliindeki özel durumlara göz yummak anlamına gelmektedir.

NEFRET SUÇLARI VE İLETİŞİM SUÇLARININ İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ İLE İLİŞKİSİ NEDİR?

İfade Özgürlüğü

İfade özgürlüğü, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 19. maddesinde yer alan temel bir özgürlüktür. Bu maddede “Herkesin düşünce ve ifade özgürlüğüne hakkı vardır” denilmektedir. Bu nedenle, ifade özgürlüğü en temel demokratik özgürlüklerden birisidir. Ancak bu özgürlük mutlak olmayıp yasal bir çerçeve ile sınırlıdır.

04

Her şeyden önce, Belçika Anayasası 19. (genel) ve 25. (basın) maddelerinde ifade özgürlüğü hakkına atıfta bulunmaktadır. Ancak, kişi ifade özgürlüğünü kullanmak adına yasaya aykırı davranamaz. Hakaret, iftira vb. yasa dışı eylemler söz konusuysa ifade özgürlüğü yasayı çiğnemek için kullanılamaz.

Anayasa'ya ek olarak ifade özgürlüğünün uygulandığı çerçeveyi belirleyen farklı düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemeler şunlardır:

1. “Moureaux Yasası” olarak bilinen 30 Temmuz 1981 tarihli yasa:

Bu yasa, ırkçılık veya yabancı düşmanlığından beslenen belirli eylem ve söylemleri önlemeyi amaçlamaktadır. Yasa çerçevesinde özellikle bir kişiye veya bir gruba karşı yabancı düşmanlığı veya ırkçılık saikiyle hareket edilerek yapılan, nefret veya şiddeti kışkırtan belirli ifadeler yasaklanmaktadır. Yasaya göre, “her kim (...) uyuşu, iddia edilen ırkı, ten rengi, soyu, ulusal veya etnik kökeni nedeniyle, bir kişiye, bir gruba veya topluluğa karşı, ayrımcılığa, nefrete veya şiddete teşvik ediyorsa, bir aydan bir yıla kadar hapisle (...) cezalandırılır”.

Dolayısıyla, Belçika hukukunda yabancı düşmanlığı veya ırkçılık temelinde nefrete veya ayrımcılığa teşvik hapis cezasıyla cezalandırılmaktadır. Bu nedenle, Belçika’da ırkçı sözler fikir olarak değil, yasal bir bakış açısıyla suç olarak kabul edilir. İfade özgürlüğü, kamuya açık olan ifadelerde bir gerekçe olarak kullanılamaz.

2. 10 Mayıs 2007 tarihli ayrımcılıkla mücadele yasası:

Bu yasa aslında Moureaux Yasası’nın kapsamını genişletmektedir. Bu yasa ile “yaş, cinsel yönelim, medeni durum, doğum, servet, dini veya felsefi inanç, siyasi görüş, dil, mevcut veya gelecekteki sağlık durumu, engellilik, fiziksel veya genetik özellik, sosyal köken” temeline dayalı olarak yapılan ayrımcılıklar yasadışı hale gelmektedir.

Brüksel merkezli Belçika Fırsat Eşitliği ve ırkçılığa Karşı Mücadele Merkezi (CECLR) tarafından yapılan tanıma göre de kışkırtmak; diğer insanları belirli nefret tepkilerine itmek, teşvik etmek, cesaretlendirmektir ve bu teşvikin mutlaka bir tepkiye yol açması gerekir.

İnternet Üzerinden İşlenen Nefret Suçları

Günümüzde artık internet ve sosyal medya platformları üzerinden tehdit, zorbalık, nefret söylemleri veya sözlü taciz gibi birçok suç işlenebilmektedir. Bu nedenle, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları, Avrupa içi ve dışı delegasyonlar, Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi, UNESCO vb. kurumlar bu tür çevrim içi nefret söylemi ile mücadele etmeye çalışmaktadır. Sosyal medya platformlarının yönetimleri de nefret söylemlerine yönelik gözetim politikaları oluşturmaya çalışmaktadır.

Belçika hukukunda, bu tür suçlar “basın suçları” olarak nitelendirilmektedir. Anayasanın 150. maddesi bu fiillerin, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı temelli olanlar haricinde, çoğu durumda bir jüri tarafından yargılanması gerektiğini belirtmektedir. Böyle bir mahkemenin toplanması önemli mali kaynaklar ve çok fazla çalışma gerektirdiğinden, bu tür çevrim içi suçlar için gerçekleştirilememiştir.

Dolayısıyla her ne kadar çevrimiçi nefret söylemi kınansa da suçlular bugün hala fiilen cezasızlıktan yararlanmaktadır. Mahkemeler mevzuat eksikliği nedeniyle kendilerini yetkisiz ilan etmek zorunda kalmaktadırlar.

Sosyal medyada işlenen nefret suçlarına karşı ne yapılmalıdır?

İnternette nefret dolu ve ırkçı yorumlarla karşılaşıldığında, bu mesajları görmezden gelmek yerine harekete geçmek önemlidir. Çünkü nefret mesajlarına karşı mücadele etmek, nefretin norm haline gelmesini engeller.

1. Mesajı Facebook veya Twitter’a bildirin

Facebook veya Twitter’da bir profil oluşturan herkes, hizmet şartlarını resmi olarak kabul ettiğinden insanları ırkları, dinleri veya etnik kökenleri nedeniyle hedef alan mesajları kaldırmayı taahhüt etmektedir. Ancak nefret içerikli mesajların kaldırılması otomatik olarak gerçekleşmez.

Facebook veya Twitter, bir kullanıcının şikâyeti üzerine paylaşımları silmektedir. Bu nedenle, nefret içerikli veya ayrımcı mesajları bildirmeniz önemlidir. Bu tamamen anonim bir eylemdir. Şikayetinize dayanarak Facebook veya Twitter bu mesajları çevrimdışı almaya hatta bir profili geçici veya kalıcı olarak engellemeye karar verebilir.

2. Sayfa yöneticisi veya moderatörden paylaşımı kaldırmasını isteyin

İnternetteki çoğu forum, onları yakından takip eden bir moderatöre sahiptir. Yönetici sayfadaki yayınlardan ve yapılan yorumlardan sorumludur. Moderatör, bir mesajı çevrimdışı alma hakkına sahiptir. Ayrıca kullanıcıları söz konusu paylaşımlarıyla ilgili uyarabilir veya üyelerin foruma erişimlerini engelleyebilir.

Nefret içerikli veya ayrımcı bir mesajla karşılaşıldığında yapılacak ilk şey moderatörle iletişime geçerek mesajı kaldırmasını talep etmektir. Bir neticenin elde edilememesi durumunda konuyla ilgili çalışmalar yürüten kurum ve kuruluşlar harekete geçirilebilir. Belçika'da bu kurumların en önemlilerinden biri önceki adı Eşit Haklar Merkezi olan bağımsız nitelikteki UNIA kurumudur. Bu kurum, paylaşılan nefret içerikli ifadelerin hukuki anlamda cezalandırılabilir olması durumunda müdahale etme yetkisine sahiptir.

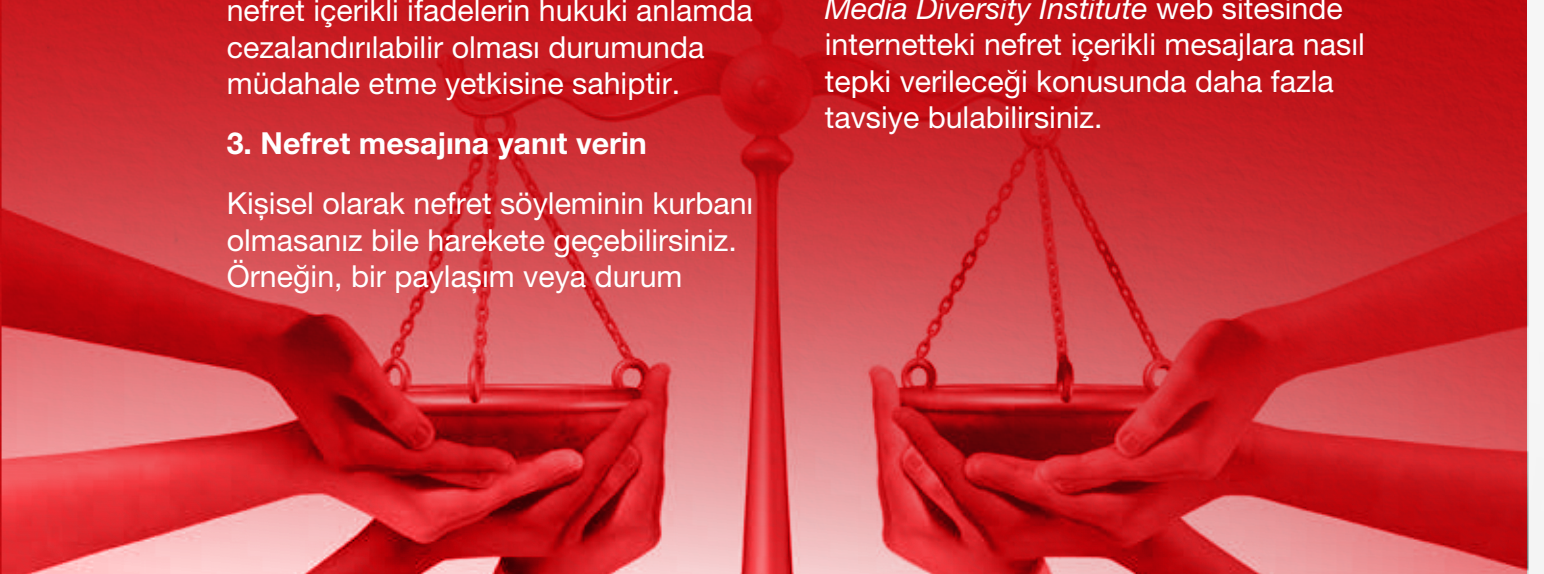
3. Nefret mesajına yanıt verin

Kişisel olarak nefret söyleminin kurbanı olmasanız bile harekete geçebilirsiniz. Örneğin, bir paylaşım veya durum

güncellemesine katılmadığınızı bildirin. Bunu yaparken dikkat etmeniz gereken hususlar şu şekildedir:

- Paylaşımında bulunan kişiyi, bu kişinin kişisel özelliklerini değil, verdiği mesajın içeriğini hedef alın.
- İtirazınızı mümkünse güvenilir kaynaklardan alıntı yaparak destekleyici kanıtlarla yapın.
- Memnuniyetsizliğinizi ifade ederken kimin haklı olduğuna yönelik tartışmalardan veya diğer saldırgan ve küçük düşürücü ifadelerde bulunmaktan kaçın.
- Bazı mesajların kışkırtıcı amaçlarla gönderildiğini unutmayın. Bu nedenle, duygusal hareket ederek bu tür tuzakların içine düşmeyin ve kendinizi dengeli ifadelerle sınırlayın.

Media Diversity Institute web sitesinde internetteki nefret içerikli mesajlara nasıl tepki verileceği konusunda daha fazla tavsiye bulabilirsiniz.

4. Bir grubu veya sayfayı mı yönetiyorsunuz?

Bir sosyal medya sayfasının, hesabının veya grubun moderatörü veya yöneticisi olarak yorumları ve tepkileri takip etme sorumluluğunuz bulunmaktadır. Ayrıca ifade etmek gerekirse, nefret mesajlarının yayılmasına elverişli bir tartışma alanı (bir Facebook grubu gibi) oluşturulması yasal düzenlemelerce yasaklanmaktadır.

Moderatörler için olumlu tavır tavsiyeleri şunlardır:

- Bir moderasyon tüzüğü hazırlayın ve sayfanızda/hesabınızda yayımlayın. Daha önceden hazırlanmış tüzükler örnek alınabilir.
- Nefret içerikli paylaşım ve yorumları kaldırın veya gizleyin.
- Yapıcı ve olumlu mesajları beğenerek ön plana çıkarın, bu onlara daha fazla görünürlük sağlar.
- Tüzüğünüzde belirlediğiniz kuralları tekrar tekrar ihlal eden kullanıcıları engelleyin.
- Nefret içerikli mesajları raporlayarak ilgili kurumlara bildirin.

Ayrımcı ve nefret içerikli mesajların, yukarıda ifade edilen tüm önlemlere ek olarak, konuyla ilgili raporlama ve takip sistemine sahip olan kurumlara bildirilmesi son derece önemlidir. Bu ihbar yapılırken nefret içerikli paylaşım ilişkili bağlantı ve ekran görüntüsünün eklenmesinde büyük fayda vardır.

Ayrımcılık ve nefret suçlarıyla mücadele konusunda önemli görev ve yetkilere sahip olan UNIA, hakkında şikâyetle bulunulan mesajda yer alan ifadelerin, ifade özgürlüğünün yasal sınırlarını aşmadığını incelemektedir. Paylaşımındaki ifadelerde ayrımcılığa, nefrete veya şiddete tahrik söz konusu ise, UNIA paylaşım ile ilgili daha fazla önlem alabilmektedir.

Bu nedenle nefret içerikli mesajlar, ilgili platform ve internet sitesi yöneticilerine ihbar edildikten sonra konuyla ilgili yasal işlem başlatabilme yetkisine sahip olan UNIA gibi kurumlara rapor edilmesi tavsiye edilmektedir. Bu vesileyle ayrıca ulusal istatistiklerin gerçek verileri yansıtmaya katkıda bulunmuş olunacaktır.

NEFRET SUÇLARININ ŞİKÂyet EDİLMESİNE İLİŞKİN DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR NELERDİR?

05

Mağdur olarak

Bir nefret suçuna maruz kalınması durumunda atılacak en doğru adım, olayı emniyet güçlerine ihbar etmektir. Böylece adli makamların harekete geçmesi de sağlanmış olacaktır. Bu aşamada hukuki yardım ve tavsiyeler almak için UNIA ve benzeri kurumlarla iletişime geçilebilir.

Emniyete ihbarda bulunulması durumunda aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi önemlidir:

- Saldırı altında olmadığınızdan ve sizin ve çevrenizdekilerin güvenliğinden emin olun.
- Polise ve gerekiyorsa ambulansa haber verin.
- Olay yerinin mümkün olduğunca hiç bozulmamasını sağlayın.
- Çevrenizdekilerden tanıklık etmelerini rica edin ve iletişim bilgilerini almaya çalışın.
- Varsa elinizdeki tüm kayıt ve delilleri polisle tutanak karşılığı paylaşın.
- Verdiğiniz ifadeyle olayın polis kayıtlarına açıkça bir nefret suçu olarak geçmesini sağlayın.
- Olayı mümkün olduğu kadar tüm ayrıntılarıyla aktarmaya çalışın.

Bu bağlamda; tam olarak ne olduğu, olayın ne zaman ve nerede gerçekleştiği, sanığın ne tür eylemlerde bulunduğu ve ne tür ifadeler kullandığı, fiziksel bir şiddetin olup olmadığı, olayın tanıklarının bulunup bulunmadığı vb. olayla ilgili tüm detayları emniyet güçlerine bildirin. Detay atlamamak için kendinize bir not oluşturmak faydalı olabilmektedir.

- Olay neticesinde bedensel veya psikolojik darbeler almanız durumunda bir hekime müracaat ederek sağlık raporu düzenlemesini isteyin.
- Emniyet tarafından düzenlenen raporun bir kopyasını almayı unutmayın.

Nefret suçunun emniyet güçlerine ihbar edilmesinin haricinde, raporlama yapan ve mağdurlara destek veren kurumlara haber vermekten çekinmeyin. Bu tür kurumlar, haklarınız ve izlenecek prosedür hakkında sizi bilgilendirebilir ve mağdurlara ve ailelerine destek sağlar. Ayrıca bu kurumlar bir davaya müdahale ederek taraf olabilirler. Bu tür kurumların davanız açısından sağlayacağı diğer bir fayda sahip oldukları tecrübelerle yaşanan olayın bir nefret suçu teşkil ettiğinin ispatı noktasında olacaktır. Böylelikle olayın adı bir suç olarak görülmesinin önüne geçilmiş olunacaktır.

Tanık olarak

Bir nefret suçu mağduruna yardım etmek için uzmanlarca aşağıdaki hususlar tavsiye edilmektedir:

- Saldırganı korkutmak için gürültü yapın ve mağdura kaçması için imkân verin.
- Acil bir durumda, hemen ücretsiz 112 numarasını arayın.
- Size yardım edebilecek başka tanıklar olup olmadığına bakın.
- Olayla ilgili mümkün olduğu kadar çok bilgiyi kaydetmeye çalışın (zaman, yer, plaka, saldırganın eşkali vb.)
- Mümkünse, güvenliğinizi tehlikeye atmadan suçlunun fotoğrafını çekin, olayı kamerayla kaydedin.
- Saldırının diğer tanıklarının telefon numaralarını ve isimlerini toplayın.
- Mağdura yardım edin ve birlikte neler yapabileceğinizi görüşün.
- Nefret suçunu ilgili mercilere bildirin.

Anadolu Ajansı

BASVURULABİLECEK MERCİLER NELERDİR?

1. Acil bir durumda, 101 (acil polis yardımı), 112 (Avrupa acil durum telefon numarası) veya 103 (Siber zorbalık irtibat noktası) ile iletişime geçilebilir.

06

2. Olay en yakın polis karakoluna ihbar edilebilir.
3. UNIA, ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele yasalarının ihlaline ilişkin bireysel şikâyetleri alma ve bunlarla ilgilenme yetkisine sahiptir. Belçika'da ayrımcılığa uğradığını hisseden veya ayrımcılığa tanık olan herkes UNIA'ya başvurabilir. Bu kurum, ayrımcılığa uğradığını düşünen kişinin rızasıyla yasal işlem başlatabilir veya davaya katılabilir. UNIA başka bir çözüm yolunun kalmaması durumunda sadece sınırlı sayıda davayı mahkemeye taşımaktadır. UNIA'nın şikâyetleri nasıl değerlendirdiği konusunda kendi sitesindeki açıklamalardan yararlanılabilir.
4. UNIA haricinde ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele etmek üzere kurulan diğer bir kurum MRAX'dır (Irkçılık, Antisemitizm ve Yabancı Düşmanlığına Karşı Hareket). MRAX'ın şikâyetlerin kabulü, dinlenilmesi, destek verilmesi, tavsiyelerde bulunulması, davaların oluşturulmasında yardım, uzlaştırma, arabuluculuk ve bazen yasal işlemlerin takibi adına hizmet sunan bir hukuk hizmeti / Şikâyet Ofisi vardır. Şikâyetler söz konusu ofis yardımıyla takip edilebilir.
5. Ayrıca, Mağdur Destek Hizmetleri mekanizmasından veya *victims.be* web sitesinde sunulan hizmetlerden faydalanılabilir.

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA
TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

NEŞAM

Nefret Suçları ve
Ayrımcılıkla Mücadele

www.nesam.ytb.gov.tr